

АГРОКРЕДИТУВАННЯ, ЯК ФОРМА ДЕРЖАВНОЇ ПІДТРИМКИ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ

Колотуха С.М., к.е.н., доцент, Тригубенко О.С., ст. викладач

Уманський національний університет садівництва

У статті розглянуто питання банківського кредитування аграрного сектору економіки за державної підтримки. Виявлено основні проблеми, пов'язані з агрокредитуванням та роль держави на ринку кредитування сільськогосподарської галузі.

The paper considers the role of bank lending in the development of agricultural production Cherkasy region. The main problem of a lack of the leveraged producers of agricultural products. Created basic ways to solve the problem.

Постановка проблеми. Стимулювання інвестиційної активності в аграрне виробництво – важлива частина аграрної політики держави, важлива складова в системі національної економіки. В сучасних умовах господарювання функціонування аграрного сектору і стабільність її виробничої діяльності неможливі без існування стабільної фінансово-кредитної системи, яка б забезпечувала безперервну їх діяльність.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Незначною є кількість наукових праць присвячених методам та способам державної підтримки сільськогосподарського кредитування. Зокрема зазначеному питанню присвячено праці О. О. Непочатенко, О. Є. Гудзь, О. В. Шубравської, Ю. Ф. Мельник, О. Г. Чирви тощо. Також є доцільною адаптація світового досвіду державної підтримки кредитування сільськогосподарського виробництва саме з точки зору удосконалення його механізму, що підтверджується працями І. В. Шамової та А. Гідулян. У сучасних умовах виробничої діяльності підвищується потреба суб'єктів господарювання у зовнішніх джерелах фінансування.

Постановка завдання. Підвищення продовольчої безпеки, забезпечення соціального розвитку сільських територій, захист вітчизняних товаровиробників знаходиться в прямому взаємозв'язку від інвестиційних пріоритетів в системі державного регулювання.

Виклад основного матеріалу досліджень. Переважній частині сільськогосподарських підприємств у процесі ведення фінансово-господарської діяльності доводиться використовувати позичковий капітал, зокрема, кредити комерційних банків, що є одним із суттєвих напрямів державної підтримки аграрного виробництва.

Фінансова стабільність сільськогосподарських товаровиробників безпосередньо пов'язана з розвитком кредитування.

Сільгоспвиробники працюють у доволі специфічних умовах, яким притаманний сезонний розрив між вкладенням і надходженням фінансових ресурсів, і безперервність процесів біологічного відтворення ресурсів тощо, а тому кредитні ресурси відіграють вирішальну роль у розвитку агропідприємств.

Існуюча практика кредитного забезпечення сільськогосподарських товаровиробників не відзначається комплексністю та системністю, має низку недоліків, що не дають змоги задовольнити фінансові потреби суб'єктів аг-

ропромислового виробництва. Сучасна державна фінансова політика щодо регулювання темпів розвитку агропромислового виробництва не забезпечує належного доступу сільськогосподарських товаровиробників до ринку фінансових ресурсів, формування сприятливого інституційного середовища та вирівнювання умов господарювання.

Діючий механізм бюджетного фінансування аграрної галузі здатен забезпечити не більше 10-20% загальної потреби. Відтак постійне недофінансування на рівні 80-90% призводить до суттєвого зниження ефективності використання бюджетних коштів та не призводить до стрімкого підвищення показників розвитку галузі.

Основними проблемами кредитного забезпечення аграрного сектору економіки є недостатність кредитних ресурсів для забезпечення розширеного відтворення та розвитку середнього і малого бізнесу на селі, висока вартість банківських кредитів, складність процедур одержання кредитів, неможливість надання у заставу земельних ділянок сільськогосподарського призначення або прав оренди на них, відсутність гарантійного механізму при залученні кредитів.

В сучасних умовах, фінансування виробничої діяльності суб'єктів аграрної галузі здійснюється на 75-80% за рахунок власних джерел (нерозподілений прибуток – для 60%, особисті заощадження – для 13-18%), 6-9% – фінансових ресурсів державного та місцевих бюджетів та на 10-15% – кредитних ресурсів комерційних банків. Банківські кредити отримують лише 28% агропідприємств [5].

Останніми роками вітчизняна пряма бюджетна підтримка за кредитами була меншою 0,5% від валового внутрішнього продукту, або 3,3 долара з розрахунку на душу населення, що в три рази менше ніж у ЄС та в п'ять разів менше ніж у США [3].

Якщо у 2000-2008рр. обсяг кредитування сільськогосподарських підприємств збільшився у 9,6 раза, а середня вартість кредитів знизилася в 2,9 раза, а з урахуванням компенсації – майже у 5 разів, то в 2009 р. аграрії отримали 6,8 млрд грн кредитів, або втричі менше, ніж у 2008р. У 2010 р. в порівнянні з 2007р. вартість залучених кредитів у вітчизняну економіку зросла майже втричі. За відповідний період кредитування сфери АПК збільшилось лише вдвічі і становило 11,6% від обсягу всіх кредитів спрямованих у економіку [5].

У 2011 р. банки прокредитували аграрний сектор на 13,3 млрд грн, що на 44,6% більше, ніж роком раніше. Кредити залучили 2668 підприємств АПК. Обсяги фінансування могли б бути суттєвішими, однак цьому перешкоджає низка ризиків. Зокрема, нестабільність врожаїв, відсутність ефективних інструментів їх страхування, цінові коливання, дефіцит потужностей для зберігання аграрної продукції [1].

Потреба у кредитних лініях для агропромислових підприємств була і залишається дуже високою. Згідно з експертними оцінками сільське господарство для нормального функціонування потребує від 10 до 25 млрд. грн кредитних коштів.

Найбільш доступними кредитними продуктами для аграріїв є кредити на поповнення оборотних коштів. Зазначений вид кредитування дозволяє сільгосп підприємствам покрити дефіцит коштів на проведення посівної і збиральної кампаній, тобто фактично бере участь у формуванні виробничої собівартості сільгосппродукції. Кредити на інвестиційні цілі використовуються для придбання сільськогосподарської техніки й устаткування, будівництва елеваторів, розширення земельного банку. У структурі наданих кредитів переважну частку складають короткострокові. Водночас, частка довгострокових кредитів традиційно займає 3-5%, що негативно впливає на ресурсно-технічну базу(рис. 1).

Рис. 1. Динаміка структури кредитів в аграрній сфері, за роками
Джерело: дані Міністерства аграрної політики та продовольства України

Вітчизняне сільське господарство потребує інвестицій в основний виробничий капітал на рівні 248 млрд грн (108 млрд грн – у рослинництві 140 млрд грн – у тваринництві). Відсутність ринку довготермінових кредитів не дає змогу спрогнозувати одержання фінансових результатів та відпрацювати довгострокову стратегію розвитку кожного суб'єкта господарювання.

Банківське кредитування залишається одним із суттєвих джерел фінансових ресурсів аграрної галузі, а компенсація частини розміру відсоткових ставок одним з постійних видів державної підтримки. Основним принципом пільгового кредитування у більшості країн є часткова компенсація діючої процентної ставки з бюджетних коштів. Механізм його застосування в окремих країнах змінюється залежно від конкретних умов. Так, в Австралії розміри пільгової ставки кредиту та бюджетної компенсації перебувають у прямій залежності від процентної ставки банку, у Франції – пільгова ставка фіксована, і ставка банку впливає лише на обсяг бюджетної компенсації. У Німеччині обидва показники [7, с. 139]. Світова практика показує, що пільгове кредитування охоплює всі види сільськогосподарської діяльності, стимулюючи розвиток найбільш перспективних галузей і напрямів. Так, наприклад, в Австрії до 40 % загальної суми пільгового кредиту використано на вдосконалення організаційної структури ферм, 27 % – на будівництво і реконструкцію жит-

лових і господарських будівель, 12 % – на механізацію сільськогосподарського виробництва, 5 % – на сприяння реалізації продукції. У Франції більше 70 % загального обсягу пільгових кредитів направлено на модернізацію господарств [4].

Для України досвід пільгового кредитування АПК є відносно новим (з 2000р.), що пояснює недосконалість нормативно-правової бази цього процесу. За даними Міністерства аграрної політики та продовольства України в 2011 р. 601 підприємство із різних галузей сільського господарства отримало компенсацію відсотків за залученими в 2011 р. кредитами. Крім того, 422 господарства отримали компенсацію за перехідними кредитами, залученими у 2007-2010 рр. Із загального обсягу коштів, спрямованих аграрним компаніям для часткової компенсації відсоткової ставки 208,3 млн. грн (40,6%) спрямовано для розвитку галузі тваринництва [6].

Дані табл. 1 засвідчують, що за останні 5 років частка компенсації відсоткової ставки в структурі бюджетної підтримки складає 8,3 %.

Таблиця 1

**Державна підтримка підприємств АПК через механізм
здешевлення, за роками**

Показник	2007	2008	2009	2010	2011
Міністерство аграрної політики України, млн грн	8001,8	9677,6	6352,3	7339,6	7487,1
Здійснення фінансової підтримки підприємств АПК через механізм здешевлення кредитів, млн грн	667,0	1021,0	383,3	621,6	619,8
Частка підтримки через механізм здешевлення кредитів в структурі підтримки, %	8,3	10,5	6,0	8,5	8,3

**За даними пояснювальних записок до звіту про виконання Державного бюджету за відповідні роки*

Порядок використання коштів, виділених із держбюджету на компенсацію відсоткової ставки по кредиту, затверджено відповідною постановою КМУ від 11 серпня 2010 р. N 794. Компенсація надається позичальникам за кредитами, залученими у національній валюті у розмірі подвійної облікової ставки НБУ, що діє на дату нарахування відсотків за користування кредитами, та в іноземній валюті у розмірі 10 відсотків річних, але не вище розмірів, передбачених кредитними договорами. Відбір господарств, яким надається компенсація, здійснюється спеціальними комісіями на конкурсній основі.

Однак постанова передбачає, що кредити надаються не тільки сільськогосподарським підприємствам, а й цукровим заводам, рибальським, хлібозготівельним та борошномельним підприємствам, оптовим ринкам сільськогосподарської продукції тощо.

У 2010 р. компенсація за кредитами, залученими у національній валюті, виплачувалася у розмірі подвійної облікової ставки, а в іноземній валюті повернення становило до 10% річних. Однак сама кредитна угода не повинна перевищувати 21% річних в національній валюті, та 16% - в іноземній. У 2011 р. позичальники отримали відшкодування відсотків у розмірі до 15,5%.

Відсоткові ставки для підприємств АПК, як і для інших клієнтів, залежать, у тому числі, і від загальної ліквідності банківської системи, відсоткових ставок, що сформувалися на міжбанківському ринку. Динаміку середнього рівня відсоткових ставок у 2010-2011 рр. достатньо повно характеризує Порядок компенсації ставок підприємствам АПК. Так, кредити, надані до 1 липня 2011 р., у національній валюті мали ставку 21% річних, в іноземній валюті - 13% річних; а кредити, надані з 1 липня 2011-го, – у національній валюті - 19% річних, а в іноземній валюті - 10% річних [2].

Актуальним, в умовах економічної кризи, залишається питання визначення відсотків за кредити для аграрних підприємств. Наприклад, у Чехії до кризи кредити аграріям видавалися під 6-7%, а нині їх зменшили до 3-4, у Німеччині з 4 до 1,5%. В нашій країні навпаки, відсотки за кредити зросли до 30-32%. Але навіть на цих умовах банки не бажають співпрацювати з аграріями, обґрунтовуючи це ризиковістю. Проте практика показує зворотнє. В 2010р. вони не повернули лише 5% від одержаних кредитів. Це свідчить про високий рівень фінансової дисципліни аграріїв.

Висновки. Результати проведених досліджень, дають змогу зробити висновок про те, що значна частина проблемних питань аграрного кредитного ринку досі залишається невирішеною. Передусім йдеться про вдосконалення законодавчої бази, яка регулює правові та фінансово-кредитні відносини в аграрному секторі і подальший розвиток кредитних інституцій.

Невирішеними залишаються питання власності на землю, розвитку ринку землі, створення аграрної кредитної системи. Крім іпотеки землі як основної застави для отримання кредиту, нова система передбачає створення Державного земельного фонду як інституту контролю за обігом земель та управління землями державної власності. Вдосконалена схема кредитування припускає й введення пільгового кредитування (до 10% річних) у спеціалізованому банку.

Доцільно вирішити наступні важливі для сільськогосподарських товаровиробників питання, які не вимагають додаткових вкладень грошових коштів. Враховуючи сезонність сільськогосподарського виробництва, коли один весняний день може вирішити долю річного виробництва, необхідно передбачати для сільськогосподарських підприємств два місяці найбільш сприятливих для надання кредитів на витрати, що пов'язані з весняно- і осінньо- польовими роботами - незалежно від стану розрахунків з банками. Позики, що будуть надаватися в цей період, повинні погашатись в першу чергу з виручки за реалізовану продукцію. Цей спосіб показав свою життєздатність в російських аграріїв. В сучасних умовах для більшості підприємств такий режим кредитування сприяв би покращенню їх фінансового стану в найбільш відповідальні для села періоди.

Література:

1. Агропромисловий комплекс України – результати діяльності в 2011 році [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ucra.com.ua>.
2. Занько Т./ Кредит для агробізнесу Вихід є?! // Т.Занько // Газета "Агробізнес сьогодні" №24(223) грудень 2011.

3. Дем'яненко М.Я. Фінансові проблеми формування і розвитку аграрного ринку / М.Я. Дем'яненко // Економіка АПК. – 2007. – № 5. – С. 4-13.

4. Коробейников М. Зарубежная практика кредитования сельского хозяйства [Электронный ресурс] / М. Коробейников // Международный сельскохозяйственный журнал. – 2010. – № 4. – Режим доступа : http://www.creditcoop.ru/index.php?option=com_content&view=article&id=108:agroppractice&catid=34:countries.

5. Лупенко Ю. О. Розвиток сільських територій України: посібник для голів сільських і селищних рад / Ю.О. Лупенко, М.І. Пугачов, О.Г. Булавка.-К.: ННЦ ІАЕ, 2012. – 130с. С.92.

6. Найкраща держпідтримка свинарства – відшкодування кредитної ставки [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [PigUA.info](http://asu.pigua.info/index.php?action=pignews&id=3370) <http://asu.pigua.info/index.php?action=pignews&id=3370>.

7. Ніщимна С. Правове регулювання державного кредитування сільського господарства: зарубіжний досвід // Право України. – 2006. – № 10. – С. 138-141.

Рецензент: д.е.н., професор Кучеренко Т.Є.

УДК 65.01:657.222

ОБЛІКОВА ПОЛІТИКА ЯК ЕЛЕМЕНТ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ АГРАРНИМ ПІДПРИЄМСТВОМ

Корчагіна В.Г., к.е.н.

Новокаховський гуманітарний інститут

ВНЗ Відкритий міжнародний університет розвитку людини «Україна»

Визначено сутність облікової діяльності як фактору впливу на процес управління. Розглянуті основні аспекти формування облікової політики як складової обліково-економічної роботи підприємства. Проаналізовано та визначено важливість підпорядкування елементів облікової політики цілям процесу управління.

Essence of accounting as an influence factor on the management process is defined. Basic aspects of formation of accounting policies as a part of accounting and economic operation of the enterprise are considered. Importance of submission of sub-elements of accounting policy to objectives of management process is analyzed and determined.

Постановка проблеми. На сучасному етапі формування ринкових відносин в Україні дедалі виразнішими стають притаманні ринку характерні риси - конкурентоспроможність виробництва, оперативність, своєчасність і ризик прийнятих рішень. Важливою умовою ефективного функціонування господарюючого суб'єкта в будь-якій сфері економіки, в тому числі і аграрній, є якісно сформована система обліку. Досвід країн з розвиненими ринковими відносинами свідчить про те, що вагомою складовою загального механізму управління підприємства є вміло сформована облікова політика. Вона є особливим фактором впливу на прийняття управлінських рішень і контролю за всіма видами діяльності підприємства. Особливо це стосується сільськогосподарських товаровиробників, адже саме цей напрям діяльності залишається найбільш вразливим до змін в економічному середовищі.

Важливим є вивчення облікової політики як складової системи управління сільськогосподарським підприємством в цілому, так і з точки зору обліково-аналітичної функції зокрема.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідження теоретичних і практичних аспектів формування облікової політики підприємства займає ва-